

Memo

Aan: Rijkswaterstaat Grote Projecten en Onderhoud (GPO)

Van: Joost van Deelen (Kragten)

Betreft: RWS165 - Onderzoek Invasieve exoten Uiterwaarden Wamel, Dreumel en Heerewaarden

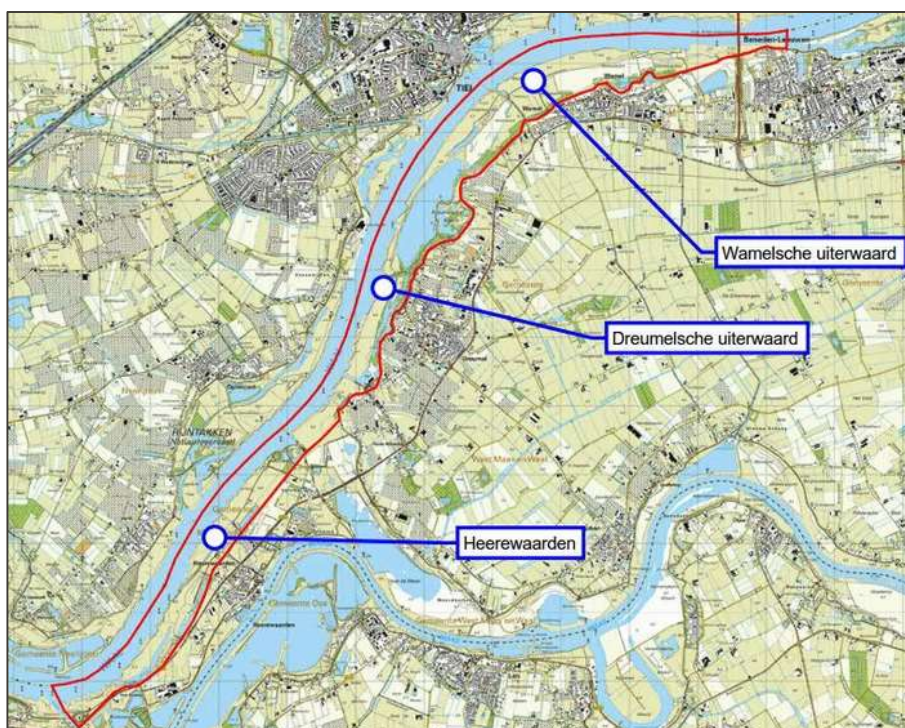
Datum: 29-06-2023

Aanleiding

In opdracht van Rijkswaterstaat Grote Projecten en Onderhoud (GPO) werkt Kragten aan de herinrichting van de uiterwaarden langs de Waal bij Wamel, Dreumel en Heerewaarden (Project "Planstudie en voorbereiden realisatie natuurontwikkeling uiterwaarden Wamel, Dreumel en Heerewaarden", zaaknummer 31119482, projectnummer RWS165). Als onderdeel van de conditionerende onderzoeken t.b.v. de voorgenomen herinrichting is een onderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid van invasieve exotische soorten binnen het plangebied.

Exoten komen van nature niet in Nederland voor, maar zijn door menselijk handelen hier terecht gekomen. Een klein deel van de exoten kan zich vestigen in onze natuur. Wanneer een soort zich snel vermeerderd dan spreken we van een invasieve exoot. Invasieve exoten verdringen inheemse soorten en veroorzaken schade aan natuur, economie en veiligheid of gezondheid van mens en dier (Bron: NWWA).

Het plangebied omvat de volledige uiterwaarden van Wamel, Dreumel en Heerewaarden. In afbeelding 1 is de ligging van het plangebied weergegeven. De voorliggende memo beschrijft de resultaten van het onderzoek naar de aanwezigheid van invasieve exoten.

Afbeelding 1. Ligging onderzoeksgebied en plangrenzen UWDH (Bron: Tabak, A., Reeze, B., Van Winden, A. 2023).

Opzet onderzoek

Bureaustudie

Voorafgaand aan de veldbezoeken is een korte bureaustudie uitgevoerd naar het voorkomen van invasieve exoten binnen het plangebied. Hiervoor is gebruik gemaakt van gegevens uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF).

Veldbezoeken

De uitgevoerde inventarisaties van invasieve exoten richt zich hoofdzakelijk op de verspreiding van invasieve exotische plantensoorten conform de definitie zoals gehanteerd door de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) en met minder nadruk op invasieve exotische diersoorten. De reden hiervoor is dat invasieve exotische plantensoorten het heringerichte plangebied vanuit de directe omgeving zouden kunnen koloniseren. Daarbij zouden zij, door de uitgevoerde herinrichting waarbij o.a. nieuwe geulen gegraven worden en grond braak komt te liggen, weinig concurrentie ondervinden van gevestigde inheemse plantensoorten, hetgeen de kans op sterke verspreiding en woekering van exoten vergroot.

Tijdens de veldbezoeken is de aanwezigheid van invasieve exotische diersoorten binnen het plangebied niet gericht onderzocht. Wel is de aanwezigheid van invasieve exotische diersoorten binnen het plangebied gerapporteerd, wanneer deze tijdens de inventarisatie zijn aangetroffen. Invasieve exotische diersoorten zijn echter niet honkvast en kunnen zich relatief gemakkelijk op eigen gelegenheid verspreiden. Waarnemingen van invasieve exotische diersoorten hebben daarom een beperkte voorspellende waarde.

De veldbezoeken zijn uitgevoerd op 25 mei 2023 en 7 juni 2023 door J. van Deelen, adviseur ecologie bij Kragten. Het plangebied is tijdens de veldbezoeken te voet doorkruist en onderzocht op de aanwezigheid van invasieve exotische planten of dieren.

Invasieve exotische soorten zijn in het veld gedetermineerd aan de hand van veldsleutels en in het geval van plantensoorten indien nodig meegenomen om later te worden gedetermineerd. Ook is het plangebied met een verrekijker onderzocht. De locatie van de vindplaats en de omvang van de vindplaats van invasieve exoten is digitaal vastgelegd.

Voor de determinatie van invasieve exotische plantensoorten is o.a. gebruik gemaakt van de volgende informatiebronnen:

- Duistermaat, L., 2020. Heukels' Flora van Nederland, Noordhoff uitgevers.
- Van Valkenburg, J.L.C.H., 2019. Veldgids Invasieve waterplanten in Nederland, Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit.
- Van Valkenburg, J.L.C.H., 2023. Veldgids Invasieve houtige planten in Nederland, Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit.

Resultaten

Tabel 1 toont een overzicht van de aangetroffen invasieve exotische plantensoorten binnen het plangebied tijdens de inventarisatie naar invasieve exoten en op basis van historische waarnemingen uit de NDFF. Het gaat hier om de plantensoorten dijkviltbraam (*Rubus armeniacus*), hemelboom (*Ailanthus altissima*), Japanse duizendknoop (*Fallopia japonica*), reuzenbalsemien (*Impatiens glandulifera*), reuzenberenklauw (*Heracleum mantegazzianum*), rimpelroos (*Rosa rugosa*), robinia (*Robinia pseudoacacia*), seringe (*Syringa vulgaris*) en smalle waterpest (*Elodea nuttallii*).

Tabel 1. Invasieve exotische plantensoorten aanwezig binnen het plangebied UWVDH

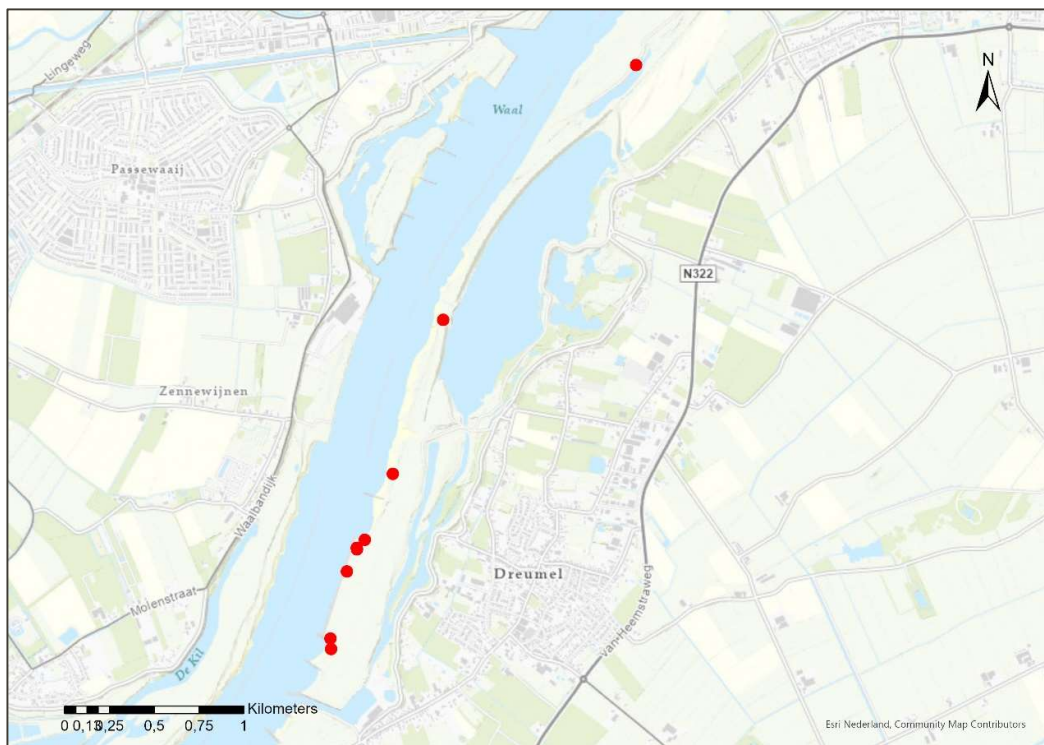
Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Unielijst Invasieve Exoten (NDFF)	Waargenomen bij inventarisatie	Waarnemingen NDFF
Dijkviltbraam	<i>Rubus armeniacus</i>	-	Nee	Ja
Hemelboom	<i>Ailanthus altissima</i>	15-8-2019	Nee	Ja
Japanse duizendknoop	<i>Fallopia japonica</i>	-	Ja	Ja
Reuzenbalsemien	<i>Impatiens glandulifera</i>	2-8-2017	Nee	Ja
Reuzenberenklauw	<i>Heracleum mantegazzianum</i>	2-8-2017	Ja	Ja
Rimpelroos	<i>Rosa rugosa</i>	-	Nee	Ja
Robinia	<i>Robinia pseudoacacia</i>	-	Ja	Ja
Seringe	<i>Syringa vulgaris</i>	-	Ja	Nee
Smalle waterpest	<i>Elodea nuttallii</i>	2-8-2017	Nee	Ja

Naast plantensoorten komen ook er ook invasieve exotische diersoorten voor binnen het plangebied. Tabel 2 toont een overzicht van de aangetroffen invasieve exotische diersoorten binnen het plangebied tijdens de inventarisatie naar invasieve exoten en op basis van historische waarnemingen uit de NDFF. Zo zijn er waarnemingen bekend van de blauwband (*Pseudorasbora parva*), Chinese wolhandkrab (*Eriocheir sinensis*), muskusrat (*Ondatra zibethicus*) en Nijlgans (*Alopochen aegyptiaca*). Voor deze soorten geldt dat zij wijdverspreid door het plangebied van UWVDH voorkomen. Ook is er 1 waarneming bekend van een wasbeer (*Procyon lotor*) ter plaatse van Bato's erf.

Tabel 2. Invasieve exotische diersoorten aanwezig binnen het plangebied UWVDH

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Unielijst Invasieve Exoten	Waargenomen bij inventarisatie	Waarnemingen NDFF
Blauwband	<i>Pseudorasbora parva</i>	3-8-2016	Nee	Ja
Chinese wolhandkrab	<i>Eriocheir sinensis</i>	3-8-2016	Nee	Ja
Muskusrat	<i>Ondatra zibethicus</i>	2-8-2017	Nee	Ja
Nijlgans	<i>Alopochen aegyptiaca</i>	2-8-2017	Ja	Ja
Wasbeer	<i>Procyon lotor</i>	3-8-2016	Nee	Ja

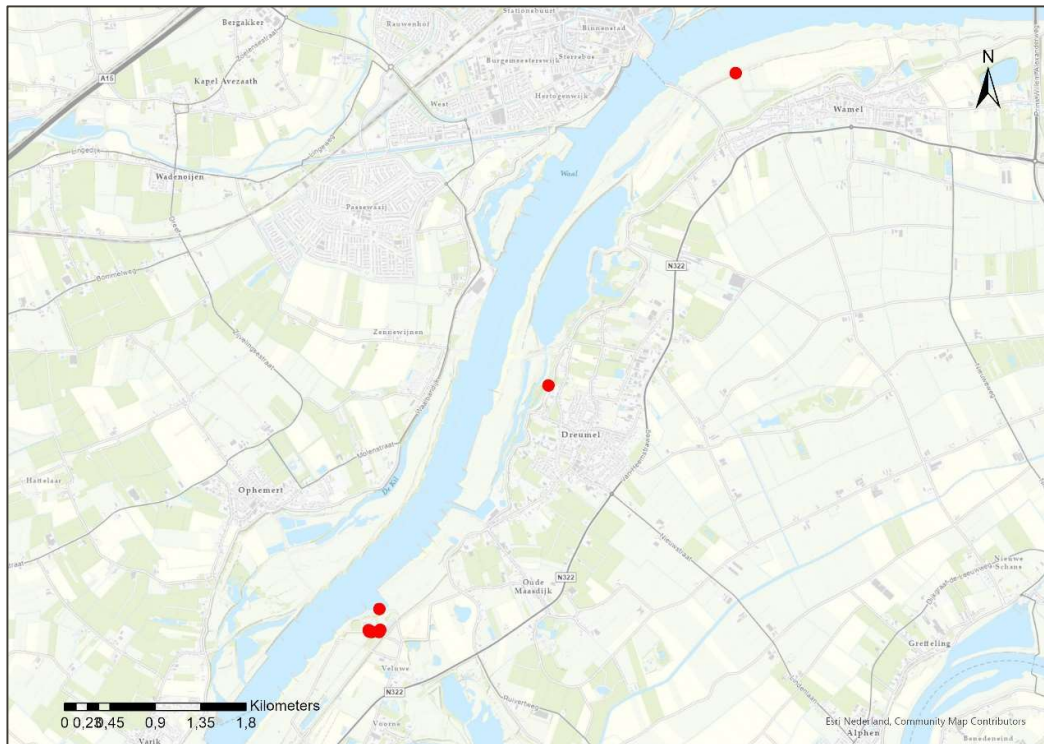
Afbeeldingen 2 t/m 10 tonen de waarnemingen van de invasieve exotische plantensoorten die binnen het plangebied van UWVDH zijn aangetroffen. Van de verspreiding van invasieve exotische diersoorten zijn geen kaarten weergegeven, aangezien zij zich gemakkelijk door het plangebied kunnen verspreiden en ze niet honkvast zijn.

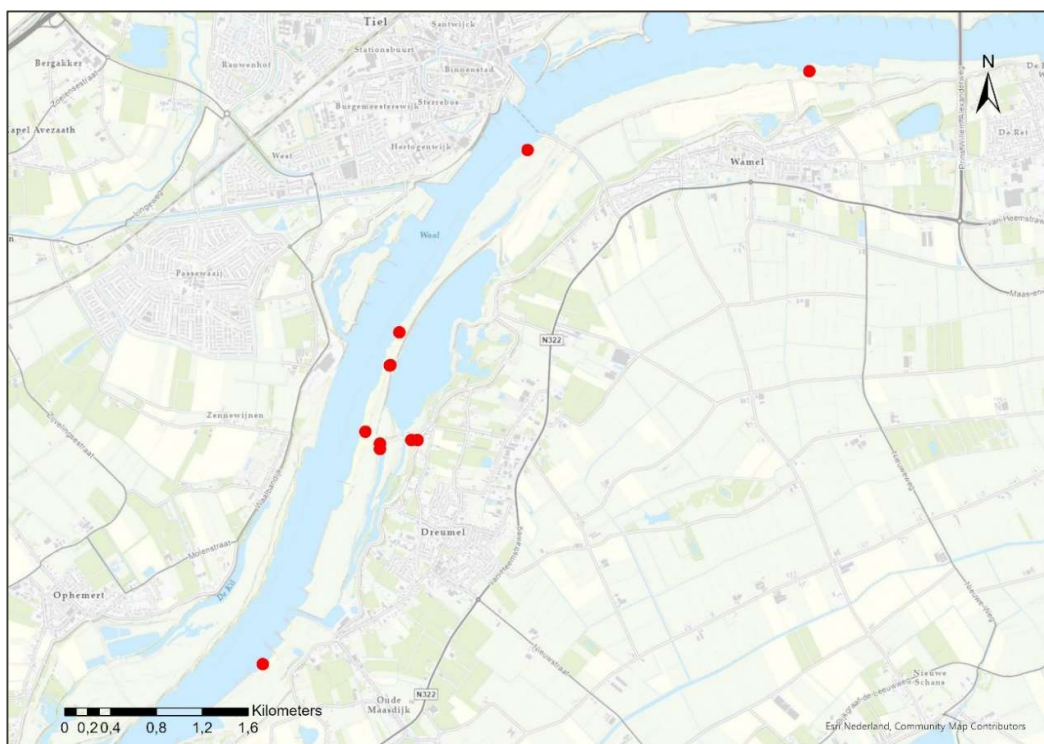
Afbeelding 2. Waarnemingen dijkvlitbraam (*Rubus armeniacus*) uit de periode 2020 - 2023 binnen het plangebied UWDH (Bron: NDFF).

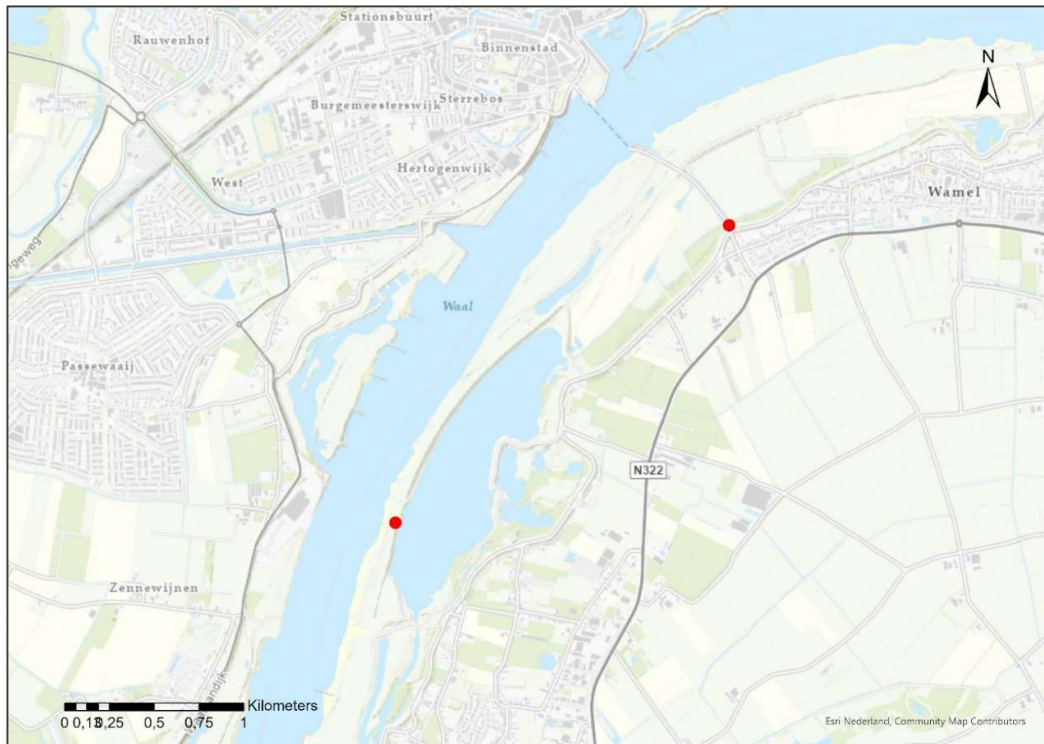
Afbeelding 3. Waarnemingen hemelboom (*Ailanthus altissima*) uit de periode 2020 - 2023 binnen het plangebied UWDH (Bron: NDFF).

Afbeelding 4. Waarnemingen Japanse duizendknoop (*Fallopia japonica*) uit de periode 2014 - 2023 binnen het plangebied UWDH (Bron: NDFF).

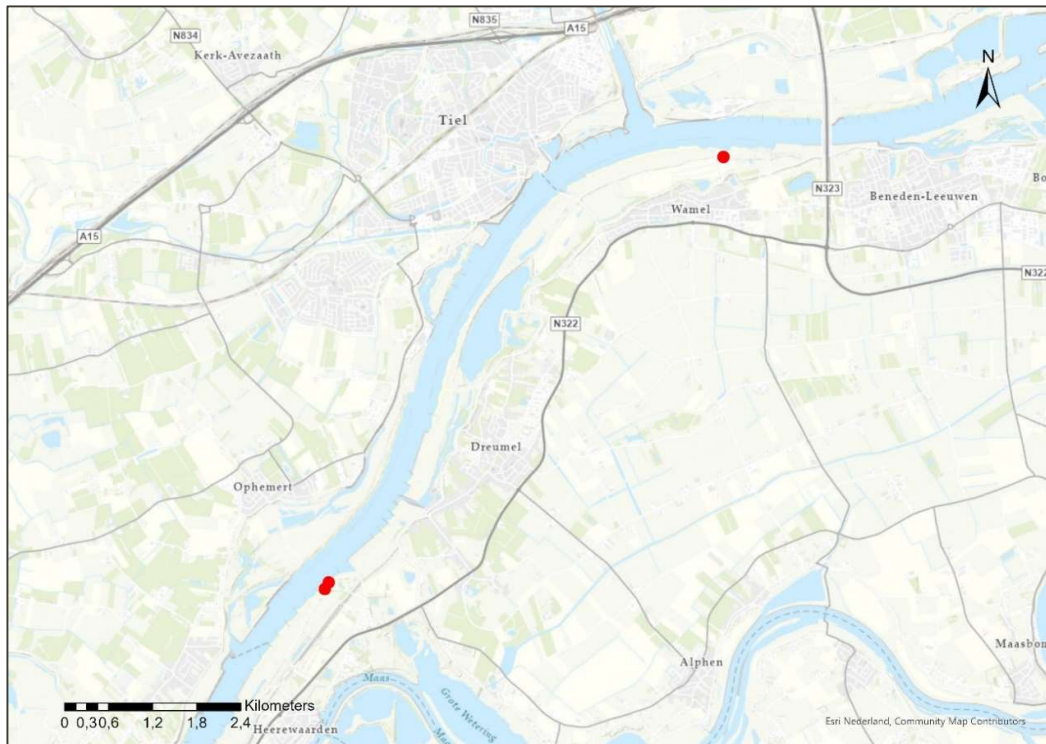
Afbeelding 5. Waarnemingen reuzenbalsemien (*Impatiens glandulifera*) uit de periode 2011 - 2023 binnen het plangebied UWDH (Bron: NDFF).

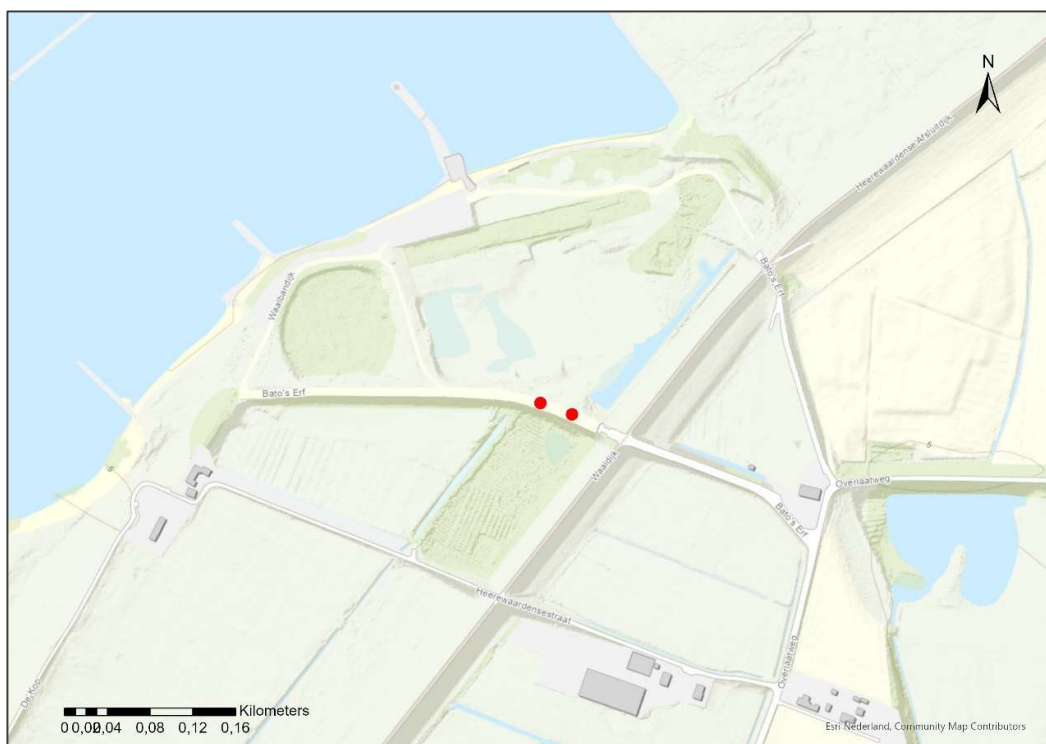
Afbeelding 6. Waarnemingen reuzenberenklauw (*Heracleum mantegazzianum*) uit de periode 2011 - 2023 binnen het plangebied UWDH (Bron: NDDF).

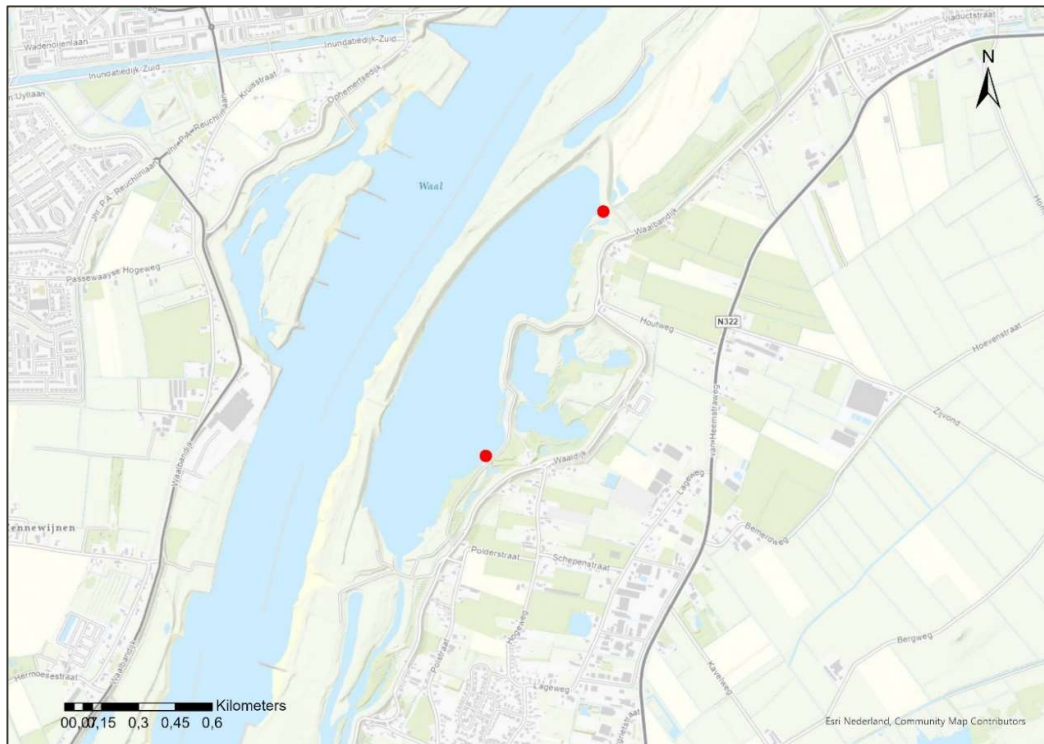
Afbeelding 7. Waarnemingen rimpelroos (*Rosa rugosa*) uit de periode 2017 - 2023 binnen het plangebied UWDH (Bron: NDFF).

Afbeelding 8. Waarnemingen robinia (*Robinia pseudoacacia*) uit de periode 2017 - 2023 binnen het plangebied UWDH (Bron: NDFF).

Afbeelding 9. Waarnemingen seringe (*Syringa vulgaris*) uit 2023 binnen het plangebied UWDH

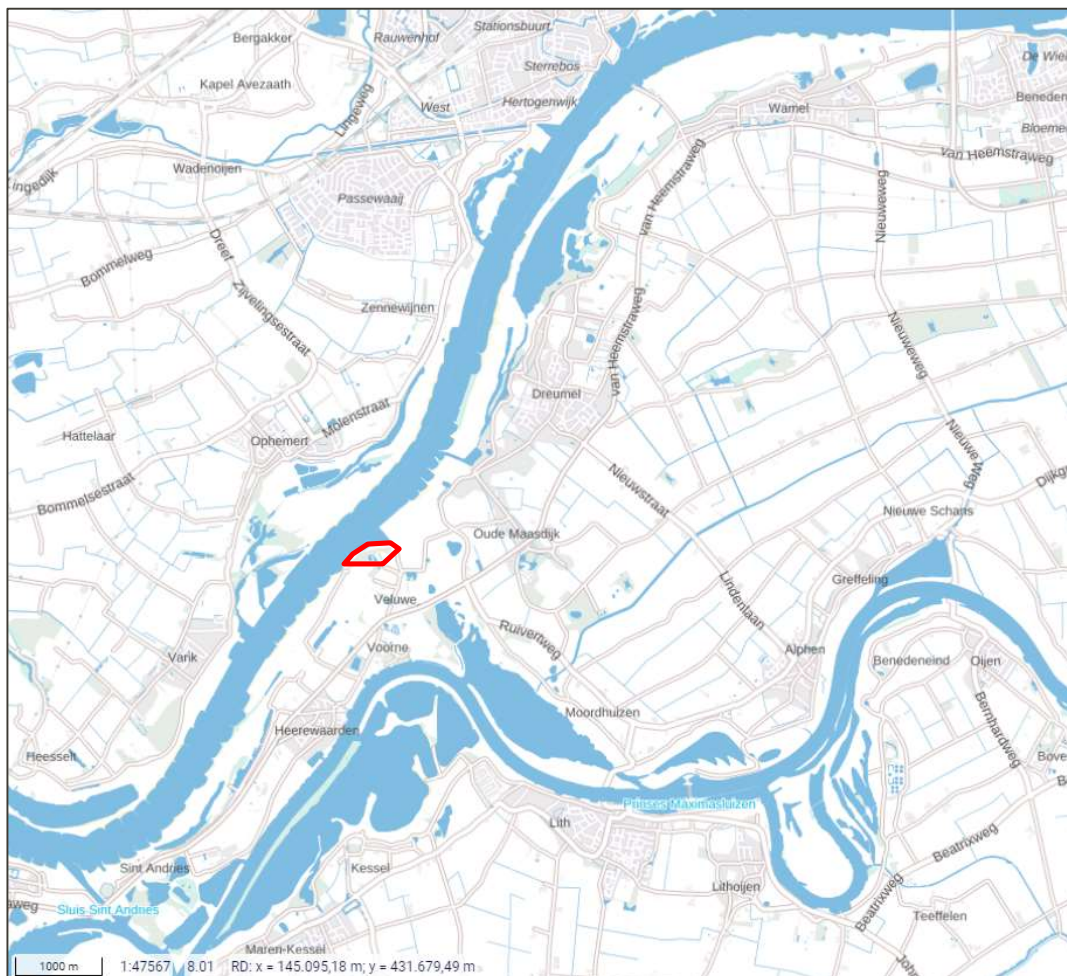
Afbeelding 10. Waarnemingen smalle waterpest (*Elodea nuttallii*) uit de periode 2018-2023 binnen het plangebied UWDH (Bron: NDFF).

Conclusies

Binnen het plangebied van UWDH komen 9 invasieve exotische plantensoorten voor. Het gaat hier om de plantensoorten dijkviltbraam, hemelboom, Japanse duizendknoop, reuzenbalsemien, reuzenberenklauw, rimpelroos, robinia, seringe en smalle waterpest. De verspreiding van deze invasieve exoten binnen het plangebied van UWDH is weergegeven in bovenstaande kaarten.

Verspreid over het plangebied van UWVDH komen ook enkele invasieve exotische diersoorten. Blauwband, Chinese wolhandkrab en muskusrat worden aanwezig geacht in vrijwel alle wateren binnen het plangebied. Nijlgans wordt regelmatig aangetroffen binnen het plangebied. Op 1 locatie binnen het plangebied is een melding van een wasbeer bekend.

Met name "Bato's erf", het terrein van een voormalige steenfabriek langs de Waal (zie afbeelding 11), bevat veel invasieve exoten (o.a. hemelboom, Japanse duizendknoop, seringe en wasbeer).

Afbeelding 11. Ligging van Bato's erf, rood omkaderd (Bron: PDOK viewer).

Naast de reeds waargenomen invasieve exotische plantensoorten zijn er ook enkele soorten die nog niet eerder zijn waargenomen binnen het plangebied van UWVDH, maar die mogelijk na herinrichting het gebied alsnog weten te bereiken. Het betreft hier soorten die gemakkelijk verspreid kunnen worden via het water of onbedoeld door mensen of dieren. Deze soorten zijn weergegeven in tabel 3.

Tabel 3. Mogelijke te verwachten invasieve exoten binnen het plangebied UWVDH

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Unielijst Invasieve Exoten	Waargenomen bij inventarisatie	Waarnemingen NDFF
Amerikaanse vogelkers	<i>Prunus serotina</i>	-	Nee	Nee
Canadese kornoelje	<i>Cornus sericea</i>	-	Nee	Nee
Gele maskerbloem	<i>Mimulus guttatus</i>	-	Nee	Nee
Grote kroosvaren	<i>Azolla filiculoides</i>	-	Nee	Nee
Grote waternavel	<i>Hydrocotyle ranunculoides</i>	3-8-2016	Nee	Nee
Kleine waterteunisbloem	<i>Ludwigia peploides</i>	3-8-2016	Nee	Nee
Ongelijkbladig vederkruid	<i>Myriophyllum heterophyllum</i>	2-8-2017	Nee	Nee
Pareldederkruid	<i>Myriophyllum aquaticum</i>	3-8-2016	Nee	Nee
Smal kroos	<i>Landoltia punctata</i>	-	Nee	Nee
Veelbloemige roos	<i>Rosa multiflora</i>	-	Nee	Nee
Watercrassula	<i>Crassula helmsii</i>	-	Nee	Nee
Waterteunisbloem	<i>Ludwigia grandiflora</i>	3-8-2016	Nee	Nee
Waterwaaier	<i>Cabomba caroliniana</i>	3-8-2016	Nee	Nee

Naar aanleiding van deze bevindingen worden er in een later stadium protocollen opgesteld voor het verwijderen van deze invasieve exoten en het voorkomen van uitbreiding van invasieve exoten.

Bronnen

- Duistermaat, L., 2020. Heukels' Flora van Nederland, Noordhoff uitgevers.
- Tabak, A., Reeze, B., Van Winden, A. 2023. Nadere natuuronderbouwing Wnb vergunningvrij uitvoeren project UWVDH, Bureau Strooming en Kragten.
- Van Valkenburg, J.L.C.H., 2019. Veldgids Invasieve waterplanten in Nederland, Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit.
- Van Valkenburg, J.L.C.H., 2023. Veldgids Invasieve houtige planten in Nederland, Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit.
- <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/invasieve-exoten>
- <https://www.invasieve-exoten.info/nl/invasieve-exoten.html>